

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3348

Այրբեհարան
և անալիզ
Շեքերյան Ա. Բախարյան

491.99-8

բ-23

Հոյր-Արեւիկա Ա.

1886

Հանձնարարական քարտ. թիվ.
19. 1886. Ընդ. և Զու. } 13089
Լ. Կոպչիկ

Ընդ 17 1886

ԱՅՐԻԵՆԱՐԱՆ

ԵՒ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Ա. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆՑԻ

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԲԱՌԲԱՌԻՆ

ՎԵՐԱԾԵՅ

Խ. ՌՕՍՏՆԵՐՈՍԵԱՆ

Տպագրեալ ճախիւք Քենական Դպրանոցի Նոր Նախիջևանի
և Բեսաբաբայի Վիճակին.

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ

Տպարան Սերոփբէի Յարու թիւնեան

1886

277

2010

491.99-8
P-23

2002

491.99-8

Арм.
3-50992

24

491.99-8

2-23

ԱՅՐԻԵՆԱՐԱՆ

ԵՒ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Ա. ԲԱՀՄԹՐԵՆՆՑԻ

ՆՈՐ ՆԱԽԻՂԵՒՆԻ ԲԱՌԲԱՌԻՆ

ՎԵՐԱՅԵՑ

Խ. ՌՕՄԵՆՈՍԵԱՆ

Տպագրեալ ծախիւք թեմական Դպրանոցի Նոր Նախ-
իջևանի և Բեսարարիոյ Վիճակին

ИИВ. № 18568

ՆՈՐ ՆԱԽԻՂԵՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ ՍԵՐՈՎԵՅԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

1886.

29513-63

1. Ընթերցանութեան մեքենական յաջողակութիւնը վարժ-
ւում է այն նիւթի վերայ, որ աշակերտներին ոչ միայն
ծանօթ է, այլ և սիրելի է դարձած: Ուսուցիչը այսանդ
հարկաւորութիւն չունի ժամանակ կորցնելու ընթերցածի բո-
վանդակութիւնը բացատրելու համար:

2. Իտարոյագիտութեան նիւթին մենք մեծ կրթող նշանակութիւն ենք տալիս, ինչպէս այդ կարելի է տեսնել մեր „Ուղեցոյց հայ ուսուցչի“ աշխատութիւնից: Ուստի և ցանկալի էր, որ առաջին տարուայ մեծագոյն մասնը գործադրուէր դոցա վերայ, և „Մշակին Մշակութեան“ տրուէր աշակերտների ձեռք միայն այն ժամանակ, երբ արդէն մշակուած է թէ բարոյագիտութեան նիւթը և թէ այբբենարանը: Միջպատճառաւ և մենք կարծում ենք, որ նպատակայարմար կը լինէր դասերի թիւը տարուայ վերայ բաժանել մօտաւորապէս այսպէս: Մշակութեան դասերի թիւն է 24, Վարդական տարուայ սկզբից մինչև Փետրուարի 15-ը բարոյագիտութիւնից նշանակուում է 18 ժամ, թուաբանութիւնից 3 ժամ (6 կէս ժամ), կարգալ և գրելու նախաւարժութիւններից (գծագրութիւն, վերլուծութիւն, իսկ յետոյ այբբենարան) 3 ժամ (6 կէս ժամ): Փետրուարի 15-ից մինչև Վարդական տարուայ վերջը երեխաները գլխաւորապէս զբաղւում են կարգալով „Մշակին Մշակութեան“ նիւթը: Միջ ժամանակամիջոցում ընթերցանութեան վարժութեանց հետ զուգընթաց յառաջ են գնում և ուղղագրութեան վարժութիւնները:

3. Թուաբանութիւնից մենք բաւական ենք համարում առաջին տարուայ համար 1—10: Հակառակ դիպուածում, ուր հարկը պահանջում է դուրս գալ այդ սահմանից, այնտեղ „Լուաջին ընթերցարանի“ II մասնը հարկաւոր է թողնել երկրորդ տարուան, որով և ձեռն կը բերուի բաւականաչափ ժամանակ թուաբանութեան համար:

4. Լեւորդ չենք համարում այստեղ յայտնել մեր խորին շնորհակալութիւնը Վէորդ Վոդոխեանցին, նորա մի քանի ոտանաւորների համար, որոնք և մենք մեծ ուրախութեամբ ընդունեցինք մեր „Լուաջի ընթերցարանի“ մէջ: Վոքա են ՔՔ 10, 30, 34, 40, 42, 43, 55 և 59: Սոցա արտասովորեան իրաւունքը վերապահուած է: Սեղ իբրև աղբիւր ծառայել են նաև Պատկանեանի գրուածները, որի անունը երաշխաւոր է նիւթի գեղեցկութեան:

Ը. Բահայիէանց.

ԾԵՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.

Ըրարատեան բառքառը հասկանալու համար տեղւոյս աղայոց կրած դժուարութիւնը, ընդ ամին և Նոր Նախիջևանի Թահմուկան Հոգևոր Վապանոցի Հոգաբարձութեան այս դժուարութիւնը վերացնելու համար յայտնած պահանջը, շարժառիթ եղան ինչ սոյն ընթերցարանը Նախիջևանի բառքառին վերածելու:

Խ Ոճմանութեան.

I.

էշ, խող, աչք, շուն, ծառ:

ծուխ, ծուռ, ծուծ, ածու, առու, անուն,
ածուխ, ախոռ:

կ ո վ.

ծակ, խակ, ծով, դով, կառք, կանաչ, կա-
նուխ, կոկոն:

ճ ի ւ ղ.

իւղ, շիւղ, աղ, խաղ, կող, ճաշ, ճանճ, քա-
ղաք, վէճ, ծուղակ:

ց ո ւ ւ.

ուլ, խուլ, խուց, կալ, ցախ, լաց, ցած,
ցանկ, ցանք, ցօղ, Յոլակ:

մ ու կ ը .

մաճ, մաղ, մաշ, մաշկ, մոմ, մոշ, ծոմ, մէկ,
մամուռ, մածուն, մանուկ, նամակ, նուռը,
ակը :

Մուկը կը կըրծէ :

Ծառը կանաչ է : Մանուկ :

լ ու ս ի ն .

սոխ, սալ, սիւն, ցից, ուս, միւս, միս, ինքը,
ինը, մասը, սունկը, սառը, սամի, չամիչ,
իլիկ, կացին :

Լուսինը կը շողայ :

Խոզը կը խանչէ :

Մովսէս, Մինաս, Մամիկոն, Խաչիկ, Խոռ :

թ ի թ ե ու .

թութ, թուխ, թուղ, թուշ, մութ, թակ,
կաթ, թաթ, թոկ, կոթ, թեկ, սեռը, լեռը,
ցեխ, կեռ, թոռը :

Թիթեռը կը թռչէ :

Նուռը թըթու է :

Թովմաս, Թաթիկ, Թոռնիկ :

ա ը ջ .

իւր, ուր, ջուր, թուր, սուր, մուր, մուրճ,
չոր, ծոր, նոր, կար, կարճ, ճար, խար,
ջանք, ջերմ, քաջ, ունջ, մունջ, քար, ջորի,
ջութակ, արիւն, ականջ :

Արջը ունի մեծ մեծ թաթեր :

Շունը կը հաջէ :

Արամ, Արշակ, Աննա, Աշխէն, Արմենակ,
Առաքել, Արսէն, Թորոս, Խոսրով, Խորէն :

տ ա փ ա ն .

փուշ, նուշ, շուն, տուն, փոկ, փող, փոր,
փակ, ուղտ, արտ, կուտ, սուտ, տափակ,
կատու, տուփ, տետրակ, փետուր :

Տափանով կը տափեն հերկած գետինը :

Կովը կուտէ խոտ ու խար :

Տերան, Տաճատ, Տիրիթ, Փառնակ, Փառուխ :

Հ ա լ .

կաւ, լաւ, ցաւ, սեւ, արեւ, տերեւ, կեղեւ,
աւել, ծարաւ, կաքաւ, հեշտ, հաց, հում,
հով, հող, հովիւ, հիւսըն :

Աղանին կը մնչէ :

Հաւը կը կռկռայ :

Հացը կեփեն օլիւրէ :

Հեթում, Հեղինէ, Հըռիփօիմէ, Համազասպ,
Շուշան, Շողակաթ, Շաւարշ, Շըմաւոն,
Աւետիք :

Կ ա պ ի կ .

պատ, կապ, պանիր, կապերտ, տափակ,
պարապ, պառաւ, պատտառ, շապիկ, պատ-
կեր, քամի, քեռի, տապակ :

Կապիկը կը պարէ :

Տապակում միս կը տապկեն :

Կարապետ, Կիւրեղ, Կիրակոս Կամսար, Կո-
րին, Պետրոս, Պապ, Պերճ :

Ս ա գ .

գոմ, գող, գիւղ, գիծ, գիրք, հինգ, հոգս,
գառը, գարի, ագի, հոգի, գազաթը, գա-
զար, գազան, գետ, գետին, գինի, գիշեր,
գըլուխ :

Գութանով կը հերկեն գետինը :

Գինին կը շինեն խաղողէն :

Սագը կը լողայ լճի մէջ :

Սաթենիկ, Սարգիս, Սիսակ, Սուրէն, Սու-
քիաս, Սոփիա, Գագիկ, Գեղամ, Գիւտ,
Գարեգին, Գալուստ, Աւագ, Տիգրան,
Թագուհի :

Ճ ի .

ձու, ձեւ, ձախ, ձագ, ձար, ձէթ, ձոր, ձիւն,
ձող, սանձ, տանձ, գանձ, հընձան, ձեռը,
ձաւար, հունձ :

Ձուկը կըլողայ գետի մէջ :

Ձին կուտէ գարի ու վարսակ :

Արտերը կը հնձեն մանգաղով :

Փիլիպոս, Փառանձեմ, Փառնաւագ, Ղազար,
Ղուկաս, Ղեւոնդ :

բ ա ժ ա կ .

բակ, բալ, բարձ, բողկ, ուժ, կուժ, ժամ,
ժանգ, բուն, բուք, բուռը, բերան, լոբիա,
կաղամբ, կաքաւ :

Բաղարջ կասեն անխմոր հացին :

Բահով կը փորեն գետինը :

Բաժակով ջուր կը խմեն :

Բագրատ, Բարսեղ, Բաբիկ, Բաբկէն, Բաբ,
Նահապետ, Ներսէհ, Ներսէս, Համբարձում :

ս ա ը դ .

բաղ, վարդ, բուրդ, դաղձ, դառը, դաս, դեղ,
դեղձ, դատարկ, դարպաս, դիւրին :

Դարբինը կը կռէ ուռնով :

Դուրով կը ծակեն տախտակը :

Սարդը կը բռնէ ճանճ :

Դաւիթ, Դանիէլ, Մամբրէ, Մեսրոպ, Տիգ-
րան, Տըրդատ, Նուարդ, Կարդոս :

օ ձ .

օր, օգ, օղ, օղի, մօտ, խօսք, գօտի, արօր,
կօշիկ, օրօրոց, ցօղ :

Օղանցքով կանցնէ օղը :

Օձը մի թիւնաւոր սողուն է :

Վարդան, Վահան, Վասակ, Վարսէն, Վար-
սէնիկ, Վազգէն, Վարդգէս, Պօղոս :

ֆ ու ը դ ո ն :

II.

ո չ խ ա ր .

որ, որբ, որս, որթ, որջ, ողջ, ոստ, ոսկոր,
որկոր, որքան, որդի, որդ, ոտք, ոլեռ, ողնի,
ոսկի, ոչինչ, ոչ որ :

Ոչխարը կուտայ կաթ :

Ամպերը կորոտան :

Ոսպը կուտեն պասին :

Թատէոս, Թէոդոս, Գէորգ, Ոսկան, Թէո-
դորոս, Ռուբէն, Ռոստոմ, Ռաքէլ :

ե կ ե ղ ե ց ի .

Երկու, երեք, եօթը, եղ, երես, երկար, եթէ,
եւ, երկինք, երբ, երգ, երէկ, երկաթ, եղջիւր,
երազ :

Եկեղեցւոյ մէջ աղօթք կանեն:

Ես արդէն կարդալ գիտեմ:

Եղիշէ, Եփրէմ, Եգնիկ, Երուանդ, Եղիա-
զար, Եղիսաբէթ, Արշակ Տիգրանեանց, Ար-
սէն Արամեան, Վարդան Մամիկոնեան:

Հ Ը Ղ Թ ա յ .

Ժառայ, փեսայ, կաթսայ, հիմայ, տղայ, ըն-
ծայ, ամառուայ տաքը, ձրմեռուայ ցուրտը,
վաղուայ գործերը, այսօրուայ ամպերը, երէ-
կուայ անձրեւը: Ես եկայ, ես իմացայ, ես
հասկըցայ, ես ուրախացայ, ես ուշացայ, ես
մոռացայ: Նա կուտայ, նա կուգայ, նա կը
մընայ, նա կիմանայ, նա կը կարդայ, նա կը
հասկանայ, նա կուշանայ: Եթէ նա գայ, եթէ
նա գընայ, եթէ նա լաւանայ, եթէ նա իմանայ:

Այսօրուայ գործըդ վաղուան մի ձրգիր:

Շըղթան ունի շատ օղակներ:

Սա, դա, նա, սորա գիրքը, դորա տետրը, նորա
մատիտը: Ասա՛, արա՛, կարդա՛, գընա՛, մընա՛:
Շուշանիկ, Շողակաթ, Արայ, Զարէհ, Հը-
րաչեայ, Նոյ:

յ ո պ ո պ .

յարդ, յարկ, յատակ, յօժար, յարմար, յե-
տոյ, յետին, յանկարծ, յիմար:

Յոպոպը կը կանչէ յոպ յոպ:

Յունապը մի պտուղ է:

Յակոբ, Յովսէփ, Յիսուս, Յովակիմ, Յա-
րութիւն, Յուսիկ, Յովհաննէս:

գ ա յ Լ .

հայ, վայ, ալ, էյ, չայ, թէյ, այլ, սայլ,
քայլ, այծ, կայծ, այր, ծայր, հայր, մայր,
այն, լայն, ձայն, երկայն, այս, այդ, այգի,
այժըմ, փայտ:

Գայլը մի վայրենի գազան է:

Հայը հայերէն կը խօսի:

Հայկ, Հայկակ, Նորայր, Զարմայր:

ո ղ կ ո յ զ :

բոյս, յոյս, լոյս, բոյթ, ճըկոյթ մատը, գոյն,
կոյր, ոյժ, ծոյլ, թոյլ, մի զոյգ գուլպայ,
նոյն, ողջոյն:

Ողկոյզ կասեն խաղողի կուզին :

Ընկոյզը ունի կակալ, փեճեկ ու միջուկ :

Քերովբէ, Քըրիստոս :

III.

Ազգ, բարձ, բողկ, գիւրք, գործ, գինձ, թամբ, թանկ, կարթ, կարճ, կոշտ, հաստ, հեշտ, ճանճ, մարդ, ներկ, պարզ, պինդ, տանճ :

Ծանր, սանր, տետր, մանր, ցածր, տագր, դուռն, ձեռն, նուռն, թիթեռն, լեռն, մուկն, խառն, եզն, գառն, սառն, դառն, ուսումն, թոռն, սեռն, հիւսն, որդն, ոտն, ոլեռն, կաթն, կոճղ, շունա, խողդ, ծառս, կովդ, ցուլս :

Բարձր, դուստր, թանձր, գործ, հայրս, մայրդ, գիւրքս, գորգդ, սանրս, տետրդ, տագրդ, բարձդ, ինքն, քաղցր, անգղ, աստղ :

Գլուխ, գրեչ, դմակ, խմոր, խմիչք, բժիշկ, փլաւ, ծմակ, ծնողք, կծիկ, կռան, կրակ, հրաման, հրեշտակ, ձմեռ, ճրագ, մշակ, տղայ, թթու, Քրիստոս :

Գնդակ, բլթակ, հնձան, գրպան, դպրոց, թմբուկ, թռչուն, խնձոր, ձկնիկ, խրճիթ, մկրատ, կնճիթ, մրջիւն, նշխար, շղթայ, նռնենի, պղտոր, ջնջոց, ջրհոր, Տրդատ : Հաւը կը կըտցէ : Արտը կը հընձեն :

Ճռճուոց, տղտղոց, մռմռոց, բզբզոց, կռկռոց, զռզռոց, ճնճղուկ : Տղին մի՛ խտղտիր : Գիւրքդ մի՛ քրքրիր : Արջը կը մըթմըթայ : Նա քիթին տակէն կը բոբռայ : Պառաւը կը տքայ : Մեղուները կը թռչկոտին : Թիթեռները կը թռթռան : Հաւը կը կռկռայ : Ծիծեռնակը կ'երգէ :

Իժը օձ է: Լեռը սար է: Յօղը շաղ է:
Ֆուրգոնը սայլ է: Էշը կը զուայ: Ճամնճը
կը թռչի: Օձը կը սողայ: Ծառը կանաչ է:
Չամիչը քաղցր է: Զուրը պաղ է: Ընկոյզը
կուտեն: Ձին ունի բաշ: Ժամը քանի՞ է:

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ
ամէն:

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ.

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆ.

1. Տւայ և Ձնող.

Ես տղայ եմ:

Ես ունիմ հայր ու մայր:

Հայրս ու մայրս իմ ծնողքս են:

Ինձ կը կերակրեն իմ ծնողքս:

Նոքա ինձ կուտան զգեստներ ու կօշիկներ:

Նոքա ինձ անկողին կը պատրաստեն քուն
լինելու համար:

Իմ ծնողքս կը սիրեն ինձ:

Ես ալ կը սիրեմ իմ ծնողքս:

2. Եղբայր և քույր.

Ես ունիմ մէկ եղբայր և մէկ քույր:

Իմ եղբորս անունը Արմենակ է:

Իմ քրոջս անունը Վարսենիկ է:

Նոքա միշտ կը խաղան ինձ հետ:

Ես չատ կը սիրեմ եղբորս ու քրոջս:

3. Ինչի՞նչ էլ Կանէն.

Արօրով կը վարեն, տափանով կը տափեն:
 Մանգաղով կը հնձեն, կամնով կը կամենեն:
 Դանակով կը կտրեն, սղոցով կը սղոցեն:
 Դուրով կը փորեն, շաղափով կը շաղափեն:
 Ուրագով կը տաշեն, կռանով երկաթ կը ծեծեն:
 Ասեղով կը կարեն, գրիչով կը գրեն:

4. Ո՞ւր էլ Կանէ.

Աքաղաղը կը կանչէ, հաւը կը կռկռայ:
 Աղաւնին կը մնչէ, էշը կը գռայ: Կովը կը
 բառաչէ, կաքաւը կը կղկղայ: Աւջը կը մըրթ-
 մըրթայ, խոզը կը խանչէ: Կաչաղակը կը
 կարկաչէ, ճնճղուկը կը ճռռուղէ: Զին կը
 խրինջայ, արտուտը կը ծլւլայ: Շունը կը
 հաջէ, կատուն կը մլաւէ: Բզէզը կը բզբայ,
 գառը կը մայէ: Տղան կուլայ, զանգակը կը
 զնգզնգայ: Կօշիկը կը ճռճռայ, առիւծը կը
 մռնչէ, քամին կը շառաչէ:

5. Ինչի՞նչ էլ Կանէն.

Սեղանը կը շինեն փայտէ, կտաւը կը գոր-
 ծեն կանեփէ: Կօշիկը կը կարեն կաշիէ, կա-

ցինը կը շինեն երկաթէ: Հացը կեփեն ա-
 լիւրէ, ապուրը կեփեն մսէ: Կարագը կը
 հարեն կաթէ, ճրագը կը թափեն ճարպէ:

6. Գո՞յն էր.

Զիւնը սպիտակ է: Ածուխը սև է: Մո-
 խիրը գորշ է: Շագանակը թուխ է: Ոսկին
 դեղին է: Արտը կանաչ է: Երկինքը կա-
 պոյտ է: Արիւնը կարմիր է:

Կաթը սպիտակ է: Թանաքը սև է: Ամ-
 պերը գորշ են: Դեղձանիկը դեղին է: Խոտը
 կանաչ է: Մանուշակը կապոյտ է: Վարդը
 կարմիր է:

7. Արե՞գ է.

Արեգակը բոլորակ է: Նա կը փայլի ոս-
 կիի պէս: Արեգակէն կը ծագեն շատ ճա-
 ռագայթներ: Արեգակը առաւօտուն կը ծագի,
 իրիկունը մայր կը մտնէ: Երբ արեգակը կը
 ծագի, օրը կը լուսանայ, ցերեկ կը դառնայ:
 Երբ արեւը մայր կը մտնի, օրը կը մթնի ու
 գիշեր կը լինի: Արեգակին ծագելուն և մայր
 մտնելուն ժամանակը երկնքի ամպերը դե-
 ղին ու կարմիր գոյներով կը փայլին:

8. ԱՐԷ - -

Արեւ, արեւ, դուրս արի,
 Քեզ բերել ենք աչքի լոյս,
 Քու քուրիկը լուսնիկան
 Բերեց չամիչ մէկ աման,
 Ամպը եկաւ մութ արաւ,
 Չամիչն աչքերէս կորաւ,
 Բաց երեսդ, արեգակ,
 Մէկ բուռ չամիչ քեզ կուտանք...
 Օ՛հ, արեւին խաբեցինք,
 Ամպի տակէն հանեցինք:

9. Ա՜ - - - - -

Արեգակը ծագել է: Օրը լուսացել է:
 Թռչունները արդէն արթնցել են եւ կերգեն
 ծառերու վերայ: Ես ալ քունէս կշտացել եմ,
 ելնեմ, ինչու պառկած եմ: Սեղանի վերայ
 արդէն կ'եփի ինքնաեռը, շուտ անեմ, երեսս
 լուանամ եւ շորերս հագնեմ, ապա թէ ոչ
 դասերէս կ'ուշանամ:

10. Հանելուկ.

Ս'երը ծակ, վարը ծակ,
 Մէջը ջուր ու կրակ:
 Այս ի՞նչ է:

11. Գ Է շ Է ր .

Արեգակը մայր մտել է, մթնել է: Գուր-
 սը ամենեւին ձայն չի լըսուիլ: Ոչխարներն
 ու կովերը արօտէն արդէն տուն դարձել են:
 Թռչունները քնած են: Երկնքի վըրայ կե-
 րևնան լուսինն ու աստղերը: Լուսինը լոյս
 կուտայ, աստղերը կը ցլան: Շուտով հար-
 կաւոր է հանուիլ եւ պառկիլ ու քուն լինել:

12. Հանելուկ.

Մէկ քոյր ունինք և մէկ եղբայր, Լըրեկոյին կը մեռնի .
 Կոքա կապրին երկինքը. Միւսն կընծայի երեկոյին,
 Մին կընծայի առաւօտուն, Լուսօտուն կը մեռնի:
 Այս ի՞նչ է:

13. Ա՜ - - - շ Է ր .

Աստղերը կը նմանին մեծ մեծ կայծերու:
 Նոցամէն մէկ քանին խիստ պայծառ կը փայ-
 լին, մէկ քանին աղօտ լոյս կուտան: Աստ-
 ղերը կը տեսնուին միայն այն ժամանակ, երբ
 երկինքը ամպած չէ: Շատ գեղեցիկ տեսք
 ունի աստղերով զարդարուած երկինքը: Ես
 չատ կը սիրեմ գիշերները նայել նոցա վըրայ:
 Այդ ժամանակ ես միտքս կը բերեմ բարե-

րար Աստծուն, որ ստեղծել է աստղերը եւ շարել երկնքի վրայ: Մենք կարող չենք համբել աստղերը: Նորա անթիւ են: Կան մարդիկ, որ կը ճանաչեն իւրաքանչիւր աստղը:

14. Ի՞նչ անկողնիս .

Արդէն մութ է եւ ես յոգնած եմ: Երթամ պառկեմ անկողնիս մէջ: Անկողնի մէջ տաք է ու փափուկ: Երբ լոյսը բացուի, անկողնիս կենեմ: Մենք պէտք չէ, որ երկար քուն լինինք: Հիւանդ մարդը ցերեկն ալ անկողնի մէջ պառկած պիտի մնայ: Պառկենքէս առաջ՝ պէտք է աղօթք անենք: Նոյնպէս ալ պիտի աղօթք անենք առաւօտուն տեղերէս ելլածներուս պէս:

15. Տէրո՞ւնիսն աղօթի .

Հայր մեր, որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեացէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո. որպէս յերկինս եւ յերկրի: Օհայր մեր հանապազօրոյ սուր մեզ այսօր: Թող մեզ զգարտիս մեր, որպէս եւ մեր թողումք մերոց պարտապանաց. եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ի չարէ. զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Փառք եւ երկրպագութիւն ի բարձունս Հօր եւ Աղօլոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

16. Հանկուկներ .

Յերեկը աղա,	Կը բռնեմ, բուռովս մէկ,
Գիշերը ծառայ:	Իաց թողնեմ, տունովս մէկ:
Ըստ ի՞նչ է:	Ըստ ի՞նչ է:

17. Մարմնի անբաժնէրը .

Ես ունիմ երկու աչք, երկու ախանջ, երկու ձեռք, երկու ոտք եւ մէկ բերան: Աչքերովս կը տեսնեմ: Ախանջներովս կը լսեմ: Ձեռքերովս կը բռնեմ: Ոտքերովս կը քալեմ: Բերանովս կը խօսիմ: Ով որ չի տեսնիլ, նա կոյր է: Ով որ չի լսիլ, նա խուլ է: Ով որ չի կրնալ շիտակ քալելու, նա կաղ է: Ով որ չի կրնալ խօսելու, նա համր է:

18. Հանկուկներ .

Մէկ ծառ կայ,	Կալին վերայ հինգ տալ,
Ծառին վերայ մէկ կալ.	Լձն տալին մէկ մէկ սալ:
	Ըստ ի՞նչ է:

Ղամբուն աջ ու ձախ կողմը,	Իայց չեն տեսնել մէկ մէկու:
Նստած են երկու եղբայր,	Ըստ ի՞նչ է:

Մի կաթսայ ունինք կրա- Նորա մեջքիչ մը դմակ կայ ձգած :
կին վրան գրած , կը հալի կաթսան դմակը կը մնայ :
Եւս ի՞նչ է :

Նրկու սենեակ , մէկ սիւնակ :
Եւս ի՞նչ է :

19. Օգեհներ.

Մենք զգեստներ կը հագնինք որ չմըր-
սինք : Ես ունիմ գտակ եւ բաճկոն , շապիկ
ու վարտիք , կօշիկ ու գուլպայ : Կիրակի օրը
մենք մեր նոր զգեստները կը հագնինք : Մեր
բաճկոնը գրպան ունի : Գրպաններուս մէջ կը
պահենք մեր թաշկինակը : Ո՞վ կը կարէ
զգեստներ : — Դերձակը : Ո՞վ կը մաշէ ու կը
պատուտէ զգեստներ : — Տղայք : Ո՞վ կը կար-
կատէ զգեստներ եւ կը բանէ գուլպաներ : —
Սիրելի մայրիկը :

20. Սեժ պարտի դարձող պղան.

Մէկ փոքրիկ , հինգ տարեկան տղայ մէկ
անգամ ինքն իրեն ասաց . « Էհ , ալ չուզիմ
փոքրիկ մնալ . այժմ ես կարող եմ մեծ պա-
րոն դառնալ : Ասաց ու հագաւ հօր գտակը ,
ձեռքն առաւ նորա փայփօր եւ մինչեւ կէս

մէջքը գտակին մէջը թաղուած փողոց ելաւ :
Ով որ կը տեսնէր այդ փոքրիկ պարոնին ,
կանգ կառնէր , վրան կը նայէր եւ ծիծաղե-
լով կասէր . « Էհ , դու պարոն գտակ , ո՞ր
կը տանիս այդ տղին » :

21. Ուրեկներ.

Ես կուտիմ հաց ու գաթա , կաթ ու պա-
նիր , ապուր ու փլաւ , միս ու ձու , լոբիա
ու մաշ , սիսեռ ու բակլայ եւ շատ ուրիշ
բաներ : Հացը կը թխեն ալիւրէ : Ալիւրը
կը շինեն ցորենէ : Ցորենը կը բսնի արտե-
րու մէջ : Զրաղացը կ'աղայ ցորենը եւ կը
շինէ ալիւր : Ալիւրէն կը շինեն խմոր , խմո-
րէն՝ հաց : Բայց ո՞վ կուտայ մեզ կաթ ու
միս : Կան մարդիկ , որ ո՛չ հաց ունին , ո՛չ
ալ միս : Նոքա աղքատ են :

22. Հ. Մ. Գ.

Մենք ամիսը մի անգամ հաց կեփինք :
Խմոր հունձողը երեկոյին կուգայ , տաշտի մէջ
ջուր , ալիւր , աղ ու խմորոց կը լցնէ ու կը
հունձէ , կը դառնայ խմոր : Խմորի վրան նա

կը ծածկէ եւ կը թողցնէ որ գայ: Լուսա-
դէմին կուգայ հացթուխը, թոնիրը կը վառէ:
Յետոյ խմորը կը գնդեն ու կը շարեն: Խմոր-
հունձողը տրապեզին վրայ գրտնակով գուն-
դերը կը բանայ եւ կուտայ հացթուխին: Սա
բացը կը փռէ պատատի վրայ եւ կը կպցնէ
թոնրի կուշտին: Հացը թոնրէն նա կը հանէ
հացահանով եւ կուտայ մօրս: Մայրս ալ հա-
ցերը կը փռէ, կը չորցընէ, կը ժողվէ եւ
միմեանց վրայ կը շարէ, կը պահէ:

23. Մլաղաց եւ Ըրաղաց.

Ո՞ր տեղէն ալիւր կը ստանանք: Մլաղացը
կ'աղայ իւր ջրաղացի մէջ: Ջրաղացի մէջ
մէկ մեծ անիւ կայ, որ ջրով ման կուգայ:
Անիւը կը պտտէ այն ծանր քարը, որ կը փշրէ
ցորենը եւ ալիւր կը դարձնէ: Այդ ժամանակ
երկանաքարը այնպիսի չխչխկոց կ'հանէ, որ
մարդուս խօսածը հազիւ կը լսուի: Ալիւրի փո-
շին կը թռչրտի եւ կը լեցնէ ջրաղացը: Այս
պատճառով մլաղացը ոտքէն մինչեւ գլուխը
սպիտակ ալիւրի փոշիով զը ծածկուի:

24. Հանկուկ.

Երկու քաղցած գաղան կան, Նորա աշխարհք կը լափեն,
Ուր ձորի մէջ կ'մոման. Բայց եւ աշխարհք կը պահեն:
Այս ի՞նչ է:

25. Ջ-ը.

Ջուրը կը լինի ջրհորի, աղբիւրի, լճի ու
գետի մէջ: Ջրհորէն ու աղբիւրէն մենք խմե-
լու ջուր կը ստանանք: Բայց արտերուն, բոյ-
սերուն եւ ծառերուն ալ ջուր հարկաւոր է:
Երկնքի ամպերը իրենց անձրևով կը ջրեն
նոցա: Մայրս ջուր կը բանեցնէ նաեւ մէկ
բան եփելու եւ լուանալու համար: Ջուրը
ման կը բերէ նաեւ ջրաղացի անիւր: Ջրի
մէջ կ'ապրին ձկներ, խեցգետիններ, գորտեր
եւ շատ ուրիշ կենդանիներ: Սագերն ու բա-
դերը կը սիրեն ջրի մէջ լողալ: Երբ նոքա
ջրէն դուրս կելնեն իրենց թեւերէն վար կը
թափեն ջուրը: Աղբիւրէն ջուր կը խմեն կո-
վերը, ոչխարները, ձիները եւ դաշտի ու ան-
տառի մէջ բնակող անասունները: Չմեռը
ջուրը կը պաղի, սառոյց կը դառնայ:

26. Հանելուկներ.

Կը կտրեմ, կերկըննայ, Կը տաշեմ, կըլայննայ :

Լոյս ի՞նչ է :

Մէկ մը կայ, Սնն կուգայ—ոտքեր չունի,
Որ կը խօսի—բերան չունի, Սարդասպան է—սուր չունի :

Լոյս ի՞նչ է :

27. Լնչիք է.

Լնձրե՛ւ, անձրե՛ւ, ցած արի,

Բըսցո՛ւր ցորեն ու գարի,

Բըսցո՛ւր ծաղիկ, կանաչ խոտ,

Լւլէ՛ փողի, մաքրէ՛ օդ :

Լնձրե՛ւ, անձրե՛ւ ցած արի,

Գալըդ ամէնուս բարի :

28. Տղան սառայի վերայ.

Չմեռը դեռ նոր սկսուել էր, ջուրը դեռ, լաւ պաղած չէր : Այդ ժամանակ տղին մէկը կանգնած էր մէկ լճի քով : Տղան նայեցաւ նայեցաւ ու ասաց իւր մտքէն. « Արի երթամ ու սառուցի վերայ փոքր ինչ խաղամ » : Ասաց ու արաւ : Հազիւ թէ սահիլ սկսած էր, սառույցը ճաթեցաւ : Դրո՛մի. մեր տղան մինչև վիզը թաղուեցաւ լճի մէջ : Նա սկսաւ աղաղակել. « Ո՛հ, օգնեցէ՛ք, թէ չէ ես կը

խղդուիմ » : Մէկ մարդ վրայ հասաւ, բռնեց մազերէն եւ դուրս հանեց լճի մէջէն : Ոտքէն մինչև գլուխը ջուրի ու ցեխի մէջ թաղուած տուն գնաց : Հայրը բռնեց նորան եւ մէկ աղէկ ծեծեց : Ի՞նչու :

29. Սեռեալ.

Մեր սենեակը ունի չորս պատ. մէկը աշակողմեան, միւսը ձախակողմեան, մէկը առաջին, մէկն էլ ետեւի : Մէկ պատին վրայ կը գտնուին լուսամուտներ, միւսին վրան դուռ : Ամէն մէկ սենեակ կունենայ նաեւ մէկ առաստաղ եւ մէկ յատակ : Առաստաղը սպիտակցուցած է, յատակը տախտակ գամած : Սենեակի մէջ կայ մէկ վառարան, մէկ սեղան, մէկ դարան, մէկ պահարան եւ շատ աթոռներ : Վառարանը ճմեռը կը վառինք, Սեղանի վերայ ճաշ եւ ընթրիք կուտենք, կամ կը կարդանք ու կը գրենք : Դարանի մէջ մեր սպիտակեղէնը կը պահենք, իսկ պահարանին մէջ՝ մեր զգեստները : Ի՞նչ բանի համար են աթոռներն ու հայելին : Սենեակը մեզ կը պահպանէ անձրեւէ, քամիէ եւ ցրտէ :

30. Դ. Գ. Դ. Գ.

Դպրոցի մէջ բոլորովին ուրիշ կերպ է քան թէ մեր տունը: Դպրոցի մէջ աշակերտները կարգով նստած կը նային ուսուցչի վերայ: Ուսուցիչը կը պատմէ աշակերտներուն լաւ լաւ հեքեաթներ: Նա նոցա հետ կը խօսի նաեւ անասուններու, թռչուններու, ծաղիկներու, երկնքի ու բարերար Աստուծոյ վրայ: Ուսուցիչը կը հարցնէ, աշակերտները կը պատասխանեն: Նոքա կը պատմեն, կը կարդան, կը գրեն, կը հաշուեն, կը գծագրեն ու կ'երգեն: Նոքա պիտի ուշադրութեամբ լսեն եւ ջանասէր լինին: Ատով նոքա կ'ուրախացնեն իրենց ծնողաց եւ ուսուցչին: Աստուած կը սիրէ բարի եւ ջանասէր սողոց:

Թէեւ փոքրիկ եմ խաղասէր,
Պիտի լինիմ ես ջանասէր:
Զէ՞ որ մեղուն՝ փոքրիկ ինձմէն՝
Ս'եղը կը ժողվէ ծաղիկներէն:

31. Բանջարանոց.

Մեր տան առջեւը մէկ բանջարանոց կայ: Բանջարանոցը ցանկով պատած է: Այնտեղ

կան փոքրիկ սկօսներ: Ակօսներուն մէջ կը ցանեն լախուր, սոխ, բողկ, լոբիա, բակլայ, մաշ, վարունգ ու ծաղիկներ: Բանջարանոցի մէջ կան նաեւ խոտ ու ծառեր:

32. Ա. Ե. Ե.

Այս չկար մէկ ծերունի կար: Նա հիւանդացու եւ մեռնելէն առաջ կանչեց իրեն որդւոցը եւ ասաց. «Սիրելի որդիքս, իմ ունեցած չունեցածս այս տունն է եւ այս այգին: Ուրիշ բան չունիմ, որ ձեզ թողնեմ: Բայց այդ այգիին մէջ թաղուած գանձ կայ. փորեցէք, անշուշտ կը գտնէք»:

Նորա մահէն յետոյ որդիքը սկսան փորփրել: Փորեցին, փորփրեցին, մէկ բան չգտան: Բայց հետեւալ տարին այգին մեծ առատութեամբ խաղող տուեց: Այն ժամանակ միայն հասկացան նոքա, թէ ծերունին ինչ գանձի վերայ խօսել էր: Ուստի այգիի դրան վրայ մեծ մեծ տառերով գրեցին. «Աշխատասիրութիւնը յիշաւի ոսկիի մէկ հանք է»:

33. Ս. Ե. Ե.

Մանուշակը գեղեցիկ, փոքրիկ ծաղիկ է: Նորա գոյնը կապոյտ է, հոտը անոյշ: Ո՞րտեղ կը բուսնի մանուշակը: Նա կը բուսնի թուփերու տակ, արօտներու մէջ: Հայկանուշը բանջարանոցին մէջ գտաւ մէկ փոքրիկ մանուշակ եւ բերեց իւր մօրը: Մայրը ու-

րախացաւ եւ համբուրեց իւր փոքրիկ, սիրուն
Հայկանուշին: Արմենակն ալ մի փունջ մա-
նուշակ բերեց իւր ուսուցչին: Ուսուցիչը շնոր-
հակալութիւն արաւ եւ ասաց: «Շատ ապրիս»:

34. Վարդանաշէր.

Վազոյտ զլիտով, կանաչ ոտքով,
Ես ծաղիկ եմ անուշ հոտով:
Թէեւ տունկս փոքրիկ է ցած,
Ըրօտնկրու մէջ միշտ պահուած,
Բայց իմ փունջս ամենի տան —
Թէ՛ աղբատի, թէ՛ մեծատան —
Իբրեւ գարնան առաջին զարդ,
Արնայ տեանել ամեն մէկ մարդ:
Ես եմ սիրուն գարնան գուշակ,
Իմ անունս է մանուշակ:

35. Կեռասնի.

Կեռասնին ունի գեղեցիկ, սպիտակ ծա-
ղիկներ: Ծաղիկներուն վերայ կը թռչին մե-
ղուններ: Մեղունները իրենց համար ծաղիկնե-
րէն մեղր կը ժողվեն: Ծաղիկները թա-
փուելէն յետոյ՝ կերեւան կեռասներ: Նոքա
առաջ կանաչ կը լինին, վերջը կը կարմրին:
Ես շատ կը սիրեմ կեռաս, նա քաղցր համ

ունի: Ճնճղուկներն ալ կը սիրեն կեռաս:
Նոքա կը թափին ծառերու վերայ եւ կու-
տեն: Նոքա փոքրիկ գողեր են:

36. Չար Արդան.

Մէկ թռչուն բուն դրել էր Արդանինց պարտիզի
ծառերէն մէկուն վերայ: Արդանը ուզեց տեսնել, թէ
արդեօք բունին մէջը ի՞նչ կայ: Նա ճանկաւորուելով ճիւղէ
ճիւղ բարձրացաւ: Օհօ՛, նա սկսաւ ծիծաղել: Չեղբ
երկնցուց որ առնէ: Բայց յանկարծ ճիւղը կոտրեցաւ.
դո՛մի — նա փռուեցաւ գետնի վերայ:

37. Մ'է դ" — .

Պուն մեղրու տեսել ես: Նա ինչե՞ր կը նմանի: Վա-
նի՞ ոտք ունի, բանի՞ թեւ: Պիտե՞ս որ նա մէկ խայթոց
ունի. ինչտեղ որ խայթէ, այնտեղը կ'ուռի: Բայց մեղուն
մեզ կ'ուտայ նաեւ քաղցր մեղր: Մեղրը նա կը հաւաքէ
ծաղիկներէն և կը տանի իւր փեթակը:

38. Հանկուկ.

Ընչուր ջրաղաց, Ընկրակ բաղարջ:
Ըստ ի՞նչ է:

39. Մ'է դ" — .

— Մեղրու, ասա՛ ինձ, գու՛ է՞ր
Միշտ կը թռչիս վար ու վեր:
— Ամեն օր և օրն ի բուն

Եւ դաշտ ու ձոր կը թրռչին.
Քանք կը թափեմ եւ անվերջ,
Մեղը փնտրելով ծաղիկանց մէջ,
Եւ դառած եւ շիտակ
Ար տանեմ շուտ իմ փեթակ:
Երբ որ փչէ ցուրտ քամին,
Օճաղիկները թառամին,
Եւ ձմեռը պաշարով
Ինձիմ խալտաւ ապահով:

40. $\gamma' = 2.6$.

— Տ'անձի՛կ, աստ՛ ինձ, գու Է՞ր
Միշտ կը թռչիս վար ու վեր :
— Փոքրիկ ճանձ կ'մ զուարճասէր ,
Միշտ կը թռչիմ վար ու վեր ,
Թէ զով տան մէջ, թէ բակին՝
Սաստիկ արեւին տաքին ,
Կեր ու խումէն , խաղէն ջրի
Խակի չունիմ ուրիշ հոգ :
Եւ ներկայով բաւական
Միտք չեմ բերեր ապագան :

41. $\rho = 2.2$.

Թագուներ բուն կը շինէ: Բաւնի մէջ նա ձու կ'ածէ: Չուն բոլորակ կը լինի: Մէկ բանի Թագուններու ձուն զանազան գոյներով ներկած կը լինի: Թագուներ իւր ածած ձուերուն վերայ Թուխ կը նստի և ձագեր կը հանէ: Չագերը առաջ մերկ կը լինին: Յետոյ փոքր առ փոքր կը

Թեաւորութիւն : Ղաւն տեսած եւ թռչունի բոյն : Ղաւ ձագերուն բունին մէջէն չափաւ հանես : Սարին իւր ձագերը այնպէս կը սիրէ , ինչպէս մայրը իւր փոքրիկ տղայը :

42. Մահահ և խղիւղահ .

— «Մանուկ, կը խնդրեմ, կաղաչեմ ես բեղ, Հեռու, ան Հեռու, դու իմ բուն իկէս»
Մէջը չի նայես, մանուկ սիրտկան,
Նորա մէջ փոքրիկ ձաղխկներս կան:
Բեղի որ տեսնեն, կը սկսին կանչել
Միթէ դուն կուզես խեղճերուն տանջիլ»:
Մանուկը տեսնել բոյնը երեստ կուզէր,
Բայց հանդիստ մընաց տեղը, ի՞նչ տնէր.
Ելեկոյ եղաւ, եկաւ իւր բունը
Ծածկեց ձաղերուն սիրուն թռչունը:
Պո՛հ մնաց արզէն, որուն և ասաց.
«Դու ինձ զթացար, օրհնէ՛ բեղ Աստուած»:

43. $\Gamma_{\infty} = \infty$.

Այն քիւ ուտոյց մըջեւին
Գեառնին փորփրեւ,
Բոլոր ամառ մեծ ջանքով
Պաշար հաւաքել:

Որմէ՞ ուսում, ասէք ինձ,
Փոքրիկ թռչունը
Յարգէն, ճիւղէն և բրդէն
Հիւսկէ իւր բունը:

Մեղուին խրատ ո՞վ տուեց

Հրաշարի բանիւ

Չաղիկներէն մեղր ժողվել

Ընուշ ու աղնիւ :

Տէրն է գոցա ուսուցիչ

Բարի, անասՀման :

Չանացէք միշտ կատարել

Նորա սուրբ Հրաման :

44. ՂՆՃԴ-Է.

ՂՆՃԴուկը մէկ փոքր թռչնիկ է : Նորա գլուխը փոքրիկ է, կտուցը բարակ ու սուր, մարմինը մէկ ձուլի չափ : Իւրաքանչիւր ոտքին վերայ ունի չորս մատ : Նա մէկ ուրախ թռչնիկ է, մէկտեղ Հանդարա չի կանգնիլ : Միշտ մէկ ճիւղէն միւս ճիւղը, մէկ ծառէն մէկալը կը թռչրտի : Իւր բունը կը շինէ պատկուծ ծաղկուն մէջ կամ տանիքի տակ : Նա կ'ածէ գորշ բիծերով թխադոյն ձու : ՂՆՃԴուկը կ'ուտէ զանազան արմտիք և կեռաս : Բայց նա շատ կը սիրէ նաև միջատների, սարդեր, ձանձեր ու թրթուրների : Նա անդադար « ճիւլ, ճիւլ » ձայն կը հանէ, կը ճըճըւայ :

45. Լ Պ Պ Պ Պ Պ Պ .

Լրակարանի մօտ պտուկած է կատուն : Նա այնտեղ կը տաքնայ : Նա ունի գեղեցիկ, կախուղ մազեր և մի երկայն բնչացք : Լքին թաւամազ է ու վար կախուած : Ոտքերու թաթերուն վերայ սուր սուր ճիւղաններ ունի : Նա կը մօմուայ ու կը մլաւէ : Լսե՞լ ես թէ նա ինչպէս

կը մլաւէ : Մի անգամ ես մեր կատունն բռնեցի, նա ձեռքս ճանկեց : Կատուն մկներ կը բռնէ և կուտէ : Բայց նա երբեմն թռչուններ ալ կը բռնէ և կը սպանէ : Ըյդ լաւ չի անիլ : Նա շատ գող ալ է : Մի անգամ մեր խորովածացուն գողացաւ ու կերաւ : Ըյս ալ վատ կանէ : Բայց նա իրեն շատ մաքուր կը պահէ : Նա մաքրասէր է :

46. ՓԷԷԷ - ՄԷԷԷ.

Կատուն եկաւ փխիկ-փխիկ,
Հազար նազով ինչպէս Հարսիկ,
Դունչը սրբեց թաթիկներով,
Սազը սանրեց ճիւղաններով :
Կատուն, կատուն, է՞ր ես տրտում,
Թէ՞ մկներն են այսօր արթուն :

47. Մ Պ Պ Պ Պ Պ .

Մուկը փոքրիկ է : Նորա մորթը ողորկ է ու գեղեցիկ : Դուն մուկ տեսե՞լ ես : Նորա գոյնը գորշ է : Նա ունի սուր գունչ : Նորա ոտքերը բարակ են ու կարճ, իսկ պոչը երկայն : Ոտքերուն վրայ կայ Հինգ մատ՝ սուր սուր եղունգներով : Ինչ կուտէ մուկը : Հաց ու պանիր, միս ու ձարպ, իւղ ու շաքար : Մուկը չափէ դուրս գող է : Նա իւր սուր ատամներով կը կրծէ յատակի տախտակները, պահարանը և ներս կը մտնէ : Ինչ որ գտնէ, կը գողանայ և կուտէ : Գնա՛, կորի՛ր, փոքրիկ գող, գողերուն ոչ դք չի սիրեր : Մէկ անգամ մուկը եկաւ մօրս բովը և ասաց . « Սերելի մօցրիկ, բու իւղէդ փոքր ինչ տուր ինձ » : Սայրս

ասաց. — «Ա՛ռ, պատիկ ստատմայ»: Մոկը առաւ և իսկոյն փախաւ դնաց:

48. Աստուծոյ և Շուշի.

Մէկ որսկան շուն մէկ անգամ նապաստակ բռնեց և բերեց տուն: Աստուն այդ տեսնելով նախատեց շունին՝ նորա անգթութեան համար: Այդ լուսէին նոցա առաջը մէկ հատ փոքրիկ մուկ դուրս ելաւ: Աստուն իսկոյն վրան փազեց, բռնեց ու կերաւ: Շունը ասաց. «Այդ ի՞նչ է բու արածդ: Դու ինձ կը նախատէիր, որ ես իմ տիրոջ համար մէկ նապաստակ բռնեմ էի, իսկ ինքդ այժմ մուկն անուշ կանես»: — «Ա՛յ, իմ կերածս մէկ չնչին մուկ է», պատասխանեց կատուն:

Մեր կատուն իւր աչքի գերանը թողուցած, ուրիշի աչքի շեղը կ'որոնէ:

49. Բաւ.

Գեղացիին տան բակին մէջ աւելի շատ բան կայ տեսնելու, բան բազմաթիւ տնտեսական բակին մէջը: Նա շրջապատած է զանազան շէնքերով: Բակին մէկ կողմը կը գտնուին գեղացիին տունը, ձիերու ախոռը, կովերու ու եզներու դոմբը, ոչխարներու փարախը, խոզանոցը, հաւանոցը և թոնրատունը: Միւս կողմը կայ մէկ շէնք, մէկ մեծ դուռով: Այդ գեղացիի շտեմարանն է: Այստեղ նա կը պահէ իւր ցորենը, գարին ու կորեկը, Բայց շատ գիւղերու մէջ ցորենը կը պահեն ոչ թէ շտեմարաններու, այլ հորերու մէջ:

50. Առաջ և Վերջ.

Ահա աղբանոցի մէջ կանգնած է աքաղաղը: Տես, նա ի՞նչ հպարտ հպարտ ման կուգայ: Արծեա մէկ մեծ պարոն լինի: Նա ունի կարմիր կատար և երկայն կարմիր մօրուք: Նորա փետուրները գեղեցիկ են ու գոյնգոյն: Պոչը երկայն է և մանգաղի ձևով ծռած: Նորա ամէն մէկ ոտքին վրայ մէկ մէկ երկայն բիւ կայ: Նորա իւրաքանչիւր ոտքին վերայ կայ չորս ճիւղանաւոր մատ, երեքը առջևէն, մէկը ետևէն: Այլ աքաղաղը հատիկ գտնէ, խնկոյն կը կանչէ իւր հաւերուն և նոցա կուտայ: Այլ նա կշտանայ, կը կանգնի մէկ բարձր տեղ և կը կանչէ կուկուրեկո՛ւ: Աքաղաղը կը զարթի առաւօտուն կանուխ և երկինքը կապուտկածին պէս իր անոյշ ձայնով կը խօսէ մեծ մամային «Մե՛ծ մամա, մե՛ծ մամա, ե՛լ տեղէդ — ժաշկըթէ, տունըդ — տեղըդ ժողոտէ»:

51. Հանկուկ.

Բարձրանամ—սարէն ձայն տամ
Մեռած մարդուն—կենդանութիւն:
Այս ի՞նչ է:

52. Աստուծոյ.

Ինչո՞ւ աքաղաղը կանգնած բակի մէջ
Իւր կուկուրեկուն կը կանչէ անվերջ:

* * *

Ասան զի վաղուց արեւն է ծագել,
Բայց դեռ ծոյլ տղան բունէն չէ զարթել,

Տեղէն չէ ելել, աղօթք չէ արել,
Ղարոցի դասը դեռ չէ սովորել:

* *
*

Իւր կուկուրիկուն աքլարը կը կանչէ,
Տըղայոց պարտքը միտքերն կը ձգէ:

53. Հ — — .

Հաւը աքաղաղէն աւելի փոքր է: Նա չունի աքաղաղին պէս փայլուն թևեր, մանգաղաձև ծռած պոչ ու բիտեր: Բայց նա հաւկիթ կածէ: Հաւկիթ ածելու ժամանակ նա կը կռկռայ և խմաց կուտայ տանտիկիներն: Հաւը թէև աքաղաղէն փոքր է և նորա նման բիտեր չունի, բայց նորամէն աւելի օգտակար է: Հաւը թուխ կը նստի ու ձագեր կը հանէ: Նա լաւ մայրութիւն կանէ: Իւր ձագերուն զբօսներու կը տանէ: Այլ որդի ու հունդեր կը գտնէ, գուադուտալով կը կանչէ ձագերուն, կը մանրցընէ և կուտայ նոցա: Նա իւր թևերուն տակ կը պահպանէ ձագերուն նաև անձրևէ և զիշատիչ թռչուններէ:

54. Հ — — է է Ե .

Հաւկիթը կըր ձև ունի: Նորա կճեպը ճերմակ է ու շատ բարակ: Հաւկիթին մէջ կայ սպիտակուց ու դեղնուց: Ղեղնուցը դեղին կը լինի, սպիտակուցը՝ սպիտակ: Հաւկիթէն կենին փոքրիկ ձագեր: Մայրս հաւկիթը կը խաշէ, բայց նորամէն կը պատրաստեն նաև ձուածեղ: Ո՞րն աւելի կը սիրես՝ խաշած հաւկիթ թէ ձուածեղ: Աս աւելի ձուածեղ կը սիրեմ:

55. Հ — — — .

Փոքրիկ կարաս ունիմ ճերմակ, Մէջի ջուրը երկու տեսակ:
Այս ի՞նչ է:

56. Բ — — Դ .

Բաղը հաւէն մեծ է: Նա թէև լաւ կը լողայ, բայց ազէկ քալել չի կրնալ և գրեթէ բոլորովին չի կրնալ թռչելու: Նա շատ ծանրաշարժ է: Նորա ոտքերը մաշկապատ բլլալուն համար լողալու խիստ յարմար են: Նորա մարմինը ծածկուած է խիտ փետուրներով: Այդ իսկ պատճառով փետուրներու մէջէն ջուրը չի կրնար անցնել: Բնտանի բաղին բուսն է՝ հաց, դարի, վարսակ, թեփ, խաշած գետնահինձոր և շատ ուրիշ բաներ: Այլերնի բաղը ինքը կը գտնէ իւր կերակուրը: Նա կուտէ որդեր, խղունջներ ու փոքրիկ ձկներ: Բաղը մեզ կուտայ փետուրներ և համեղ միս: Բաղի ձուն կեփեն, իսկ միսը կը տապակեն կամ կը խորովեն: Նորա փետուրներէն ի՞նչ կանեն:

57. Բ — — Ե Է .

— «Բաղիկ — բաղիկ,
Արմիր թաթիկ,
Այդ ո՞ւր կերթաս այգպէս կամաց.
Չագուկներդ չորս դիզ առած»:
— Աս ո՞ւր կերթամ. ջուր գտնելով,
Չագուկներս լուանալու,
Լուանալու մաքուր — մաքուր,
Տղոց երեսն ալտ է ու մուր:

58. Օփօնակ.

Օփօնակը մեծ ճարտարութեամբ իւր բունը կը շինէ: Պինդ ցետի կտորները նա իւր լորձուկերով կը թրջէ և մէկը միւսին կը կպցնէ: Տունին մէջ նա մազեր ու փետուրներ կը փռէ և իւր ձաղերուն համար փափուկ օրօրոց կը շինէ: Չաղուկները իրենց բերանը մեծ մեծ բաց կանին, կրբ որձակը նոցա համար ծանձեր, մեղրուկներ, մոծակներ և զանազան միջատներ բերէ: Դու ծիծեռնակին ֆետս չի պիտի տաս: Կա շատ սիրուն թռչուն է և շատ լաւ ալ կերպէ: Երբ աշունը կուգայ, ծիծեռնակները կը պատրաստուին աւելի տաք երկիր թռչել կրթալու: Հապա ի՞նչ թող անեն խեղճերը. ցուրտը վրայ կը հասնի և ուտելու բան չին գտնիլ: Կորբա կը ժողովուին միասին, երամներ կը կազմեն և կը չուն դէպի տաք երկիրներ: Բայց գարնան նոքա նորէն կը վերադառնան:

59. Երբ Պանդխտի.

Օփօնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ո՞ւր, ինձ ասա,
Ար թռչես այդպէս արագ:
Ե՛ս, թռիւր, ծիծեռնակ,
Օճաճ տեղս Աշտարակ,
Ենդ շինիւր բո բունը
Հայրենի կտուրի տակ:
Ենդ հեռու արևոր
Հայր ունիմ սգաւոր,
Որ միակ իր որդուն
Ար սպասէ օրէ ցօր:

Երբ տեսնես դու նորա,
Ինձմէն շատ բարեւ արա,
Եսա, թող նստի լայ
Իւր անբախտ որդու վերայ:

Դու պատմէ, թէ ինչպէս
Եստ անտէր ու խեղճ եմ ես,
Միշտ լալով ողբալով,
Կեանքս մաշուել եղել է կէս:
Ինձ համար ցերեկը
Մութ շրջէ արեգը,
Գիշերը թաց աչքիս
Բունը մօտ չի գալիս:

Ե ուտով սառ հողի տակ
Ար պառկիմ աստ մենակ,
Թողնելով հօրս սրտում
Ցաւալի յիշատակ:

Դէհ սիրուն ծիծեռնակ,
Հեռացիր, գնա արագ,
Դէպ Հայոց աշխարհը,
Օճաճ տեղս — Աշտարակ:

60. Եղաւ — Ե.

Եղաւները շատ սիրուն թռչուններ են: Երբ նոքա տանիքի վրայ նստած կը լինին, կտուցներով իրենք իրենց կը մաքրեն, կը զարդարեն և ամէն մէկ փետուր կը յարդարեն: Երբ պատճառով նոքա խելօք տղոց պէս միշտ մաքուր կը լինին: Կորբա կապրին միասին զոյգ զոյգ: Իւրաքանչիւր զոյգն ունի իւր բունը: Մարին կածէ իւր

բունի մէջ երկու սպիտակ ձու, թուխս կը նստի և ձագ կը հանէ: Չագերը առաջ մերկ կը լինին և չեն կրնալ տեղերէն շարժիլ: Ծնողները նոցա կը տաքցընեն ու կը սնուցանեն, մինչև որ թեւաւորուին, այնուհետև ձագերը կը թռչին և իրենց համար իրենք սնունդ կը ճարեն:

61. ՄԵՆ ԵՒ ԱՂԱՆԻ.

Մէկ անգամ մեղուն մէկը լինիլու: Այդ բանը վերէն մէկ աղանի տեսաւ, որ ծառէն մէկ տերև կտրեց ու ձգեց լինին մէջը: Մեղուն ճանկաւորելով վեր կըլաւ, նստաւ տերևին վերայ: Այդ թեւերը չորցուց թռաւ գնաց իւր նաւակէն:

Փոքր ինչ յետոյ, երբ աղանին հանգիստ իւր տեղը նստած էր, որսորդին մէկը հրացանը ուղղեց աղանիին որ զարնէ: Այդ իսկ միջոցին մեղուն կայծակի պէս վրայ հասաւ և այնպէս խայթեց որսորդին, որ նա վեր ցաթկեցաւ: Գնդակը չի կաւաւ աղանիին, այլ բռնէ անցաւ: Աղանին սրտին խորքէն մեծ շնորհակալութիւն յայտնելով մեղուն, թռաւ փախաւ այնտեղէն:

62. ՈՒՆԻ ՄԵՐ.

Ոչխարի մարմինը հաստ է և ծածկուած կախուղ ու տաք բրդով: Առհասարակ նա սպիտակ կը լինի, բայց կան նաև սև ոչխարներ: Նոցա ոտքերը բարակ են, ոտքերուն պճեղները երկու կձգակ կունենան: Ոչխարները կձգակաւոր կենդանիներ են: Ամառը նոցա կը լուանան, յետոյ կը խուզեն: Նոքա ցաւ չեն զգալ, երբ նոցա բուրդը կը խուզեն: Ո՛չ, ընդհակառակն նոքա շատ կուրախանան, որ

տաք ամառուան օրերուն նոցա վրայէն կը հանեն այն հաստ բրդէ մուշտակը: Ոչխարը շահաւետ կենդանի է: Նա չի խածնիլ և չի յարձակուիլ մարդու վրայ, ինչպէս շունը: Խոչը շատ ուժեղ կը լինի: Այդ նա մէկ ուրիշ խոչի կը պատահի, նորա հետ կը կուռի: Մաքին գառնուկ կը ծնի: Գառնուկները գեղեցիկ կենդանիներ են: Մանր տղոց պէս նոքա ուրախ ուրախ կը խայտան ասդիս անդին: Աս գառներ շատ կը սիրեմ:

63. ԳԱՌՆՈՒԿ.

Սիրուն, անմեղ իմ գառնուկ,
Բուրդդ ճերմակ ու փափուկ.
Գաշտ վաղելով ու արօտ
Ար բաշխ մօրդ կարօտ.
Մի՛ լար, գառնուկ սիրական,
Փոքրիկ տղի դու նման,
Առգայ մայրդ, հետը շատ
Ար բերէ բեղ անոյշ կաթ:

64. ԾԵՅ ԿԵՐԹ ԳԱՌՆՈՒԿ.

«Ինչո՞ւ կուրաս, դու գառնուկ»,
— Խիստ ծեծ կերայ ես, մայրիկ:
«Ո՞վ ծեծեց բեղ, իմ գառնուկ»,
— Մէկ վատ պառաւ, իմ մայրիկ:
«Ինչո՞ւ ծեծեց բեղ, գառնուկ»,
— Ծառի տակն էի, մայրիկ:
«Ինչո՞վ ծեծեց բեղ, գառնուկ»,

— Մէկ ճիւղաւորով, իմ մայրիկ:

«Որտեղից զարկեց, գառնուկ,»

— Ոտիկներուս, իմ մայրիկ:

«Ի՞նչպէս լացիր, գու գառնուկ.»

— Վէ՛, մէ՛, մէ՛, մէ՛, իմ մայրիկ:

65. Կ * Է.

Այժմ ձիւ պէս գեղեցիկ չէ: Նորա մարմինը, վեղը և ոտքերը հաստ են, ճակատը լայն, աչքերը պղտոր, իսկ բերանը լայն: Նորա ճակատին վերայ երկու երկայն եղջեր կայ, իսկ ոտքերը կը վերջանան կճղակաւոր պճեղներով: Բայց կովը շատ օգտակար կենդանի է: Նա մեզ համեղ կաթ կուտայ: Այժմ կարող կը հարեն ու պանիր կը կտրեն: Նա կուտայ մեղ նաև միս, ճարպ և կաշի: Այժմ կօշիկներ կը կտրեն, ճարպէն մոմ ու սապոն կը շինեն: Այժմ տարին մէկ անգամ կը ծնի: Նորա ձագին հորթ կամ մողի կ'ասեն: Այժմ եղջերաւոր կենդանի է: Ուրիշ ի՞նչ եղջերաւոր կենդանիներ գիտես: Այժմ ու եղջեր կուտեն արօտ, յարդ և առուցոտ: Այժմ կուտեն, կը կշտանան, կը պառկին և կ'որոճան: Նոքա որոճող կենդանիներ են: Ուրիշ ի՞նչ որոճող կենդանիներ գիտես:

66. Հանկուկ.

Այժմ է, կով չէ, Բայց հորթ չունի:
Այժմ կուտայ, Բայց ի՞նչ է:

67. Չ Է.

Ձին մէկ գեղեցիկ կենդանի է: Այժմ նա կառք կը բաշէ, վիզը կամարի պէս կը ծռէ: Նորա զլուսը երկայն է, վիզին վերայ ունի երկայն բաշ: Մարմինը բոլորակ է, գեղեցիկ և կարճ մազերով ծածկուած: Ոտքերը բարակ են: Նորա սմբակներուն պայտ կը գամեն, որ նա կարողանայ ամուր կանգնել: Ձին մազի գոյնը կը լինի սև, դորշ, կարմիր, դեղին կամ աշննաւ և սպիտակ: Ձին չի կրնալ արագ ծիծաղել: Եւ, նա կը ծիծաղի, կը խրինջայ, երբ ծառան գարիին պարկը ձեռքը ակոսը կը մտնէ, երբ նա դաշտը ուրախ ուրախ կ'արածէ, կամ երբ նա իւր տիրոջ կը տեսնէ: Բայց երբ նա իւր ոտքերով գետինը կը դուրսէ: Նա իւր ոտքերով կը դուրսէ, երբ երկար ժամանակ մէկ բանի կը սպասէ: Ձին կուտէ խոտ, առուցոտ, յարդ, խար, վարսակ և դարի: Ձին կամ կը հիծնեն և կամ կը լծեն:

68. Չ Է Լ Այժմ.

Մէկ ծանր բեռնաւորուած էշի հետ մէկ պարսպ ձի կերթար: Այժմ իւր ծանր բեռին տակը կը հասաւելլէ: Նա ասաց ձիւն. «Բու մէջքից վերայ առն ունի չունիս: Այժմ քեզ քեզ, օգնիր ինձ և մէկ բիւ մը իմ բեռէս առ:» Բայց ձին նախատեց նորան ասելով. «Բու սարսափելի ծոյլ ես: Ուրիշին ի՞նչ պարագն է քո բեռը առնել տանելու»: Այժմ կրկին անգամ աղաչեց. «Իմ բովս ալ ոյժ չի մնաց: Այժմ Եստուածը կը սիրես, օգնէ ինձ, թէ չէ այս ընկալիս կ'ընկնիմ և հոգիս կուտամ»:

72. Ա. Բ. Ե. Զ.

Արքայականացի մէջ կը բնակէ: Նորա հատիկները կը գտնուին մէկ երկայն ու կանաչ պատեանի մէջ: Պատեանը նոցա տնակն է: Այնտեղ նոցա համար ապահով է ու տաք: Նա նոցա կը պաշտպանէ արծրեւէն և այլոք արեւէն: Պատեանը իմ երկու մասիս չափ երկայն է և ունի մէկ մասի չափ լայնութիւն: Այլու կողմէն նա մէկ մէկ կարան ունի, առջեւէն՝ մէկ սուր պտուկ, ետեւէն՝ մէկ կարծ կոթ: Այս ցեղի լոբիա և թուփի լոբիա: Յեցինը խալտախալի կը լինի, թուփինը՝ սպիտակ: Արքային հատիկը ունի կեղև և միջուկ:

73. Ա. Բ. Ե. Զ.

Բնակէ գեղեցիկ է անտառը: Որչափ անտառին խորքերը երթաս մտնես, այնչափ ալ աւելի խոր լռութիւն կը տիրէ չորս դիպ, բայց այնքան ալ աւելի կը սքանչանաս: Այնտեղ դու կը տեսնես բարձր բարձր ծառեր, զոր օրինակ, կաղնի, հացի, բարդի, լոբի, թեղի, թեղօշի, ճապիի: Օտառերուն մէջէն կերենայ կապոյտ երկինքը: Շուրջերուն վերայ կը ճռուողին թռչուններ: Բայց անտառի մէջ կան նաև թուփեր: Օտառերուն տակը, իսկ թուփերուն մէջ կը բնակին շատ կենդանիներ, նապաստակ, աղուէս, այծեամ ու եղջերու: Անտառի մէջ կը բնակին նաև գիշատիչ գաղաններ, ինչպէս են դայը և արջը:

74. Ա. Բ. Ե. Զ.

Այս երկու տեսակ կաղնի. խողակալին և արքայականին: Խողակաղնի խողերը կուտեն, արքայականինը՝ մենք:

Արքայականինը բոլորակ կը լինի և նստած մէկ կանաչ ատամնաւոր մասնոցի մէջ: Նորա փեճեկը նախ սպիտակ կը լինի. բայց երբ կը հասնի, կը դառնայ դուր: Փեճեկի մէջ կը գտնուի միջուկը: Այս շատ կը սիրեմ միջուկը. նա համով կը լինի: Աղիւնի մէջ երբեմն կը լինի նաև որդ, որ կուտէ միջուկը: Նա կը բուսնի թուփերու վրայ: Տղայքը կերթան անտառ, կաղնի կը փետեն և կը բերեն իրենց մօրը:

75. Ա. Բ. Ե. Զ.

Գայը մէկմեծ շունի չափ է և նորա պէս ալ ուժեղ է: Նա շատ ծախալ է. ինչքան ալ ուտէ, չի կշտանալ: Այլ նա քաղցած է, կը յարձակուի այն կենդանիին վերայ, որին նա կը կրնայ յաղթել: Գայը գիշատիչ գազան է: Ամառը նա միայնակ որսի կերթայ, իսկ աշնան և ձմեռը վեհմաններով: Գայը երբեմն ոչխարներ ալ կը յափշտակէ հօտերէն ու կը լսփէ: Այդ պատճառով հովիւները իրենց մօտ գամբուներ կը պահեն: Գայը կը յարձակուի մինչև անգամ ձիներու, կովերու, եղջերու ու եղջերուներու վրայ: Բայց սոքա կը պաշտպանուին իրենց սմբակներով ու եղջերուներով: Գայը մարդէ կը վախնայ: Բայց երբ շատ քաղցած լինի, նա չի վախնալ մինչև անգամ որսորդներէն:

76. Ա. Բ. Ե. Զ.

Հովիւին մէկը սովորութիւն արեւ էր իւր ընկերներուն խաբելու: Շատ անգամ նա ահագին ձայնով կը կանչէր: «Գայլ եկաւ, գայլ եկաւ»: Բայց երբ միւս

հովիւները կը վազէին օգնութեան կուգային, նա կը ծաղ-
րէր և կը խնայար նոցա վերայ:

Մէկ օր ալ խսկապէս մէկ գայլ յարձակուեցաւ նորա
հօտին վերայ: Նա սկսաւ առաջուան պէս աղաղակել.
«գայլ եկա՛ւ, գայլ եկա՛ւ»: Բնկերները կարծելով որ
նորա այդ վարմունքը նոր խաբէութիւն է, տեղերէն չջար-
մեցան: Վայրը յարձակուեցաւ նորա հօտին վրայ և յօ-
շոտեց ոչխարները:

Եւսմն կասէ՝ «Սուտ խօսողի տունը ընկաւ կրակ,
բայց ոչ ոք ընծայեց հաւատք»:

77. Ս յ Ը

Սայլը ունի երկու անիւ, մէկ սեռն, մէկ աւարք և
երկու կող: Սեռնի իւրաքանչիւր ծայրը մէկ անիւ կայ:
Ենիւը ունի մէկ գունդ, շատ սողեր և մէկ շրջապատ: Ե-
ւարքը ունի երկու թև, երկու կոփ, մէկ զլխամէր և մէկ
դիմհար: Եւարքի թևերը սայլի առջևը կը միանան և սուր
անկիւն կը կազմեն: Վլխամէրին կը լծին եզերը: Ենչու
համար է դիմհարը: Իւրաքանչիւր թև ունի երկու ատամ:
Եյս ատամներու մէջ կը պտտի անիւներու սեռը: Սովերի
վերայ կը գտնուին սայլի կողերը: Սայլի կողերը կունենան
չորս ցից, երկու երկայն ձող կամ թառ և շատ ճագեր:

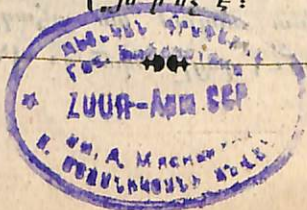
78. Հանկուկ.

Չորս եղբայր կան,

Մէկզմէկու ետեւէ միշտ կը վազեն,

Իայց մէկ մէկու նոքա երբէք չեն հասնիր:

Եյս խն է:

Վ

Արմ.
3-50

2013 3348

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0061249

